

çocuklar hitit'lerin izinde

Bu ay tanıtacağım çocuk kitaplarını çalışırken yine heyecanlandım. Şu yaratıcılık denen kavram ne büyüleyici. Dört farklı kitap, dört farklı yaklaşım ancak tümünün ortak özelliği art alan olarak Hititler dönemini seçmiş olmaları. Bu özellikleri ile de tarihsel kurgulu kitaplar alt başlığı altında incelenip, bu alana dair ölçütler merceğinden değerlendirilmeli. Bu konuda Türkçe yayın bulamadığımdan, ölçütlere ilişkin yabancı kaynaklara baş vurmak durumunda kaldım. Bu nedenle bu yazı biraz teknik olacak, çünkü bir çocuk edebiyatı öğrencisi de çalışırken faydalanabilsin, en azından kabaca yönünü bulabilsin arzusundayım. Önce ele alacağım kitapların bir listesini sunayım:

Hititli Pattiya ile Pallili (Yazan: Gürol Sözen, İllüstrasyon: Gözde Bitir S., Yayınevi: Can Çocuk)

Kralın Adaleti (Yazan Bilgin Adalı Resimleyen: Kutlay Sındırgı, Yayınevi: Can Çocuk)

Kralın Elçisi (Yazan: İsmet Bertan, Yayınevi: Güneşli Kitaplığı)

Ece ile Arda Hitit'lerin İzinde (Yazan: Derman Bayladı Resimleme: Hilmi Şimşek, Yayınevi: Bulut)

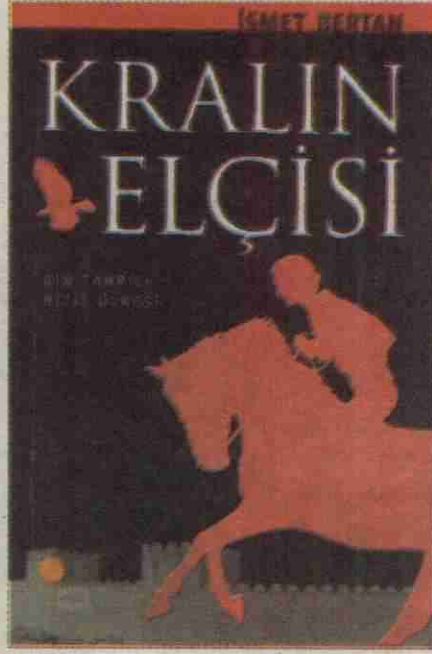
İlk ölçüt, kitabın görünen bir yerinde kurgu / gerçek ayrımı yapılmış mı?

Tüm kitaplarda bu ayrım açıkça belirtilmiş. Örneğin, Hititli Pattiya ve Pallili'de kapak içinde "Bir Anadolu Masalı" betimlemesi var. Kralın Adaleti'nde önsözde Adalı "kimi adlar ve kimi olaylar gerçek olsa bile, kurmaca bir öykü bu" diye eserin kurmaca olduğunu altını çizmiş. Kralın Elçisi de kapak içinde belirtmiş tarihsel roman olduğunu. Ece ile Arda Hititlerin İzinde ise efsaneler dizisi olarak yayımlanmış ancak bu kitap özelliğini yazarının profesyonel rehber olmasından da alıyor ve bir kurgusal rehber kitap özelliği kazanıyor. Bu kitapta olay örgüsünü Ece ile Arda'nın Amasya ve Hattuşa gezileri oluşturuyor. Kitap günümüz çocuğunun rehber olan dayıları eşliğinde Hattuşa'yı (Boğazkale) gezmeleri, bu gezi sırasında Hitit yazısı, Kadeş Savaşı, Hitit tanrıları, Hitit mitolojisi, Hitit hukuku ile ilgili bilgileri edinmeleri fikrine dayanıyor. Didaktik özelliği ile diğer üç kitaptan ayrılıyor.

İkinci aranacak husus, yazarın bu kitabı yazarken gerçekleştirdiği araştırmanın kapsamı ve kaynakları hakkında ipucu var mı?

Adalı, önsözünde araştırmasını internetten, ansiklopedi ve tarih kitaplarından yaptığını belirtmiş ancak bunların hangi ansiklopedilerden, hangi kitaplardan, hangi internet sitelerinden olduğunu belirtmemiş. Elde ettiği bilgilerin kısa bir özetini roman bittikten sonra paylaşmış. Diğer yazarlar kaynakları hakkında bir ipucu vermemişler ancak kitap içindeki detaylardan konuyu araştırarak yazdıkları hissediliyor.

Örneğin Gürol Sözen'in masalında



Pattiya annesinin yaptığı "kurrama" dan yiyor. Kurrama'nın incirli ekmek olduğunu cümlelerin gelişinden anlıyoruz, tıpkı şifalı otların adlarının Hititçe şamıdı, kalbanu, sıhu olduğunu anladığımız gibi. Yazar, Pattiya'yı şöyle konuşturuyor:

"Her şey, ama her şey var Hattuşa'mızda. Alanza, yani defne. Erin yani sedir ağacı. Nuurma yani nar."

Kanımcı, bu yöntem Hitit dili hakkında okura bir fikir veriyor. Ayrıca yazarın konuyu araştırmış olduğunu da okura anlatıyor; ancak yani sözcüğünün sık tekrarı okumayı yavaşlatıyor ve deyim yerindeyse çapaklandırıyor.

Kralın Elçisi'nin yazarı ise daha değişik bir yaklaşım izliyor ve dikkatli bir okur istediğinin ipucunu daha birinci bölümde veriyor. Örneğin, haberci Mana-putu getirdiği haber karşılığı cevizli nardenk umuyor. Nardenkin peksimet demek olduğunu ancak bir sayfa sonra öğreniyoruz. Ancak bu tutumu hep sürdürmüyor. İlk kez duyduğum papak sözcüğünün külâh karşılığı kullanıldığını hemen peşinden gelen cümleden anlayabildim. Tıpkı çalpara sözcüğünün de izleyen cümleden zil benzeri çalgı olduğunu anlaşılmaması gibi. Kralın Elçisi, çocuğun söz varlığını genişleten bir çalışma. Çocuk sayılmayacağım aşikar ancak ben de satrap, kavuz, karavaş, zimamdar gibi sözcüklerde sözlüğe baş vurmak gereğini duydum ve dağarcığıma yeni sözcükler ekledim.

Üçüncü ölçüt, olay örgüsü dönemin özelliklerinden mi doğuyor? Bu olay örgüsünü aynen alıp tarih içinde bir başka zamana getirsek, aynı çatışmalar inandırıcı olabilir mi?

Başta da belirttiğim gibi bir rehber kitap olan Derman Bayladı'nın eseri günümüzde geçiyor. Diğer üç eserin seçilen kahramanları, isimleri, yaşadıkları olaylar ancak Hititler döneminde inandırıcı olabilir.

Dördüncü ölçüt, tarihsel mekân ve olaylar öykünün içine ustaca yerleştiril-



miş mi yoksa karakterler sanki tarih dersinden fırlamış gibi mi konuşup, davranıyorlar?

Bu ölçüt önemli ve kanımcı Kralın Elçisi ve Hititli Pattiya ile Pallili bu ölçüt açısından en başarılı bulduğum eserler. Hititli Pattiya ve Pallili, Gözde Bitir'in enfes resimleri ile öyle bir canlanıyor ki, nerdeyse Hattuşa'daymış gibi duyumsanıyor. Sanki biraz gayretle büyüülü taşı avucumuza alıp kecinin de başını okşayabileceğiz. 8-10 yaş grubuna çok uygun olan bu masaldan Hititlerin yemek kültürlerini, giyim tarzlarını, süslemelerini, heykellerini, tanrılarla ilişkilerini, yazılarını tablete yazdıklarını algılamak mümkün. Bir Hitit şöleninde çalınan çalgıların lavta, kaval, flüt, çalpara, sistrum ve davul olduğunu masalı okurken anlayıyoruz örneğin.

Kralın Elçisi ise 6. sınıflardan itibaren rahat okunabilecek bir eser. Daha dikkatli ve okuma deneyimi olan bir okur istiyor. Resimleme baştaki harita dışında hiç kullanılmamış. Eserin hak ettiği dikkati sunan okurun alacağı keyif de ona göre. 1000 tanrılı Hitit ülkesinde geçen heyecanlı öyküden Hititlerin sosyal yaşamı, gömüt törenleri, tanrıları, giyim kuşamları, yeme içmeleri, yönetim şekilleri, sağaltım yöntemleri, hukuk sistemi hakkında ince ince bilgi devşirmek mümkün. Bir prensesin evliliğinin dahi prensesin gönlünün gereklerine değil ülke çıkarlarına göre olabileceğini de düşündürüyor Kralın Elçisi.

Kralın Adaleti ise, tarihsel bilgiyi iyice geri itmiş. Çok heyecanlı bir entrika var kurguda. Hitit kralı yerine seçtiği manevi oğlu Labarnaş tarafından zehirlenmektedir. Öykünün kahramanları genç Arinna ve arkadaşı Himuli, bir şeyler döndüğünü fark edip kralı kurtarmak için harekete geçerler. Bir taraftan da aralarında bir aşk filizlenmektedir. Adalı, bu öykünün heyecanını bozmamak için olsa gerek, akışa Hititlere ilişkin çok az bilgi serpiştirmiş. Okunması çok kolay olan bir kitap çıkmış or-



taya ancak bilgilendirme düzeyi diğer örneklerle kıyasla daha az.

Beşinci ölçüt, temaya ilişkin; ele alınan temalar anlamlı mı, çocuğa bir faydası var mı?

Bayladı'nın kitabının temasını Ece ve Arda isimli iki kardeşin Hititlerin başkenti Hattuşa'ya yaptığı gezi ve öğrendikleri olarak belirlemiştim.

Kralın Elçisi'nin temasını Hitit medeniyetinde yaşanan bir büyüme ve aşk öyküsü olarak belirleyebiliriz. Kralın Adaleti ise sadakat ve adalet kavramlarının öne çıktığı bir roman. Son olarak Hititli Pattiya ve Pallili'nin masalını Hititlerde bir çocuğun gündelik yaşamı olarak da okuyabiliriz... Tümü faydalı eserler.

Son olarak dil kullanımı, detayların zenginliği ve dönemin ruhunu yansıtmak açısından eser nasıl değerlendirilebilir?

Bu kriterler açısından Bertan'ın Kralın Elçisi, diğer kitaplara kıyasla daha zengin. Ancak bu diğerleri başarısız anlamını taşıyor. İnce işlenmiş bir tablo ile kalın fırça darbeleri ile çalışılmış bir tablo farklı tatlar verir, anlatmaya çalıştığım böyle bir fark.

Tarihsel kurgusu olan eserleri değerlendirmek farklı ölçütlerle edebi esere bakmayı zorunlu kılıyor. Bu yazı ile bunu yapmaya çalıştım, umarım kafanızı karıştırmadım. Seçeceğimiz eser biraz da çocuğun kişiliği ile çok ilgili. Kralın Elçisi'nden okuma düzeyi gelişmiş, sabırlı okurun daha çok zevk alacağını düşünüyorum. Kralın Adaleti heyecanı seven, daha hızlı tempolu okumalardan zevk alan bir okur için daha uygun. Gürol Sözen'in harika masalı resimli kitap çağındaki çocuklar için biçilmiş kaftan. Ece ile Arda Hitit'lerin İzinde ise özellikle o yöreye bir gezi yapılırken ya da ders işlenirken yardımcı kitap olarak düşünülebilecek bir eser.

Hem dört kitabı tanıtmaya çalışayım hem ölçütleri belirleyip örneklemeye çalışayım derken sabrınızı biraz zorladım.